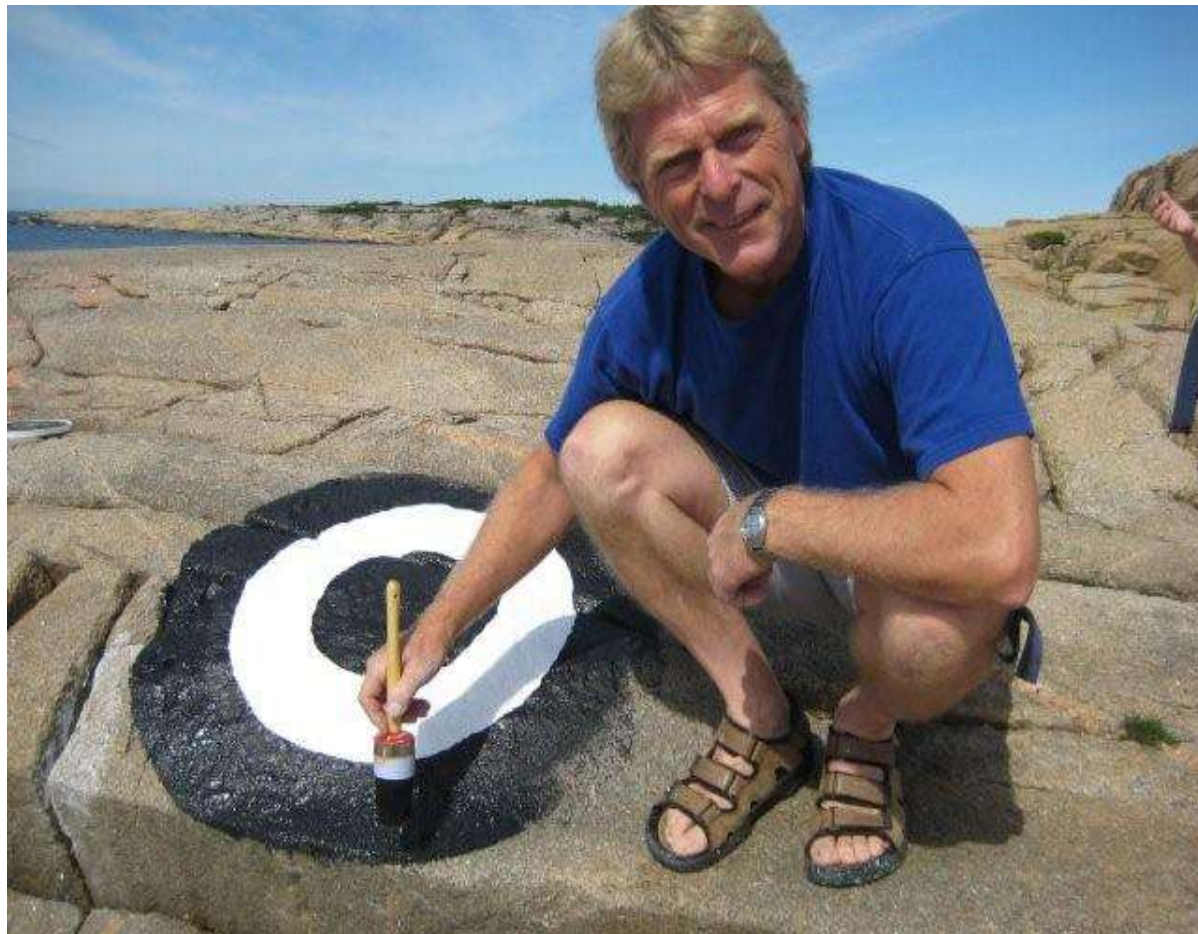

VARPERINGER / FORTØYNINGSBOLTER MED "TROLLØYER" / MERKERINGER HVALER KOMMUNE

Rapport 2013

Merkeringene er nymalt 2010-2012, hovedsakelig som et frivillig dugnadsprosjekt, men Skjærgårdstjenesten for Hvaler har også bidratt i sikringen av disse maritime kulturminnene. Tiltaket er godkjent av Kystverket. Gamle merkeringer er skrapet/børstet og ny maling påført (Jotun Mur sort og hvit).

Prosjektet er ledet av Eivind Børresen, Skjærhalden (bildet).

Andre deltakere har vært: Monika Olsen, Angela Thirkill, Einar Børresen, Tom Eilertsen, Olav Barhaugen.

Grunnlagsdokument:

**"Ringfortegnelse ved Ringvesenets overgang fra Fyrvesenet til Havnevesenet
1.1.1921"**

RINGOMRÅDER I HVALER KOMMUNE

RINGOMRÅDE AKERØENS HAVN

RINGOMRÅDE AKERØENS HAVN (malt 2010)

Akerøen 5 (registrert 11)

Festningen 1 (registrert 2)

Trelltangen (østsiden mot bukta)

A

Ingen bolt, kun påbegynt, skålformet grop/hull

B

Ingen bolt.

C

Jernstang ca. 50 cm i nærheten

D

**Ringen er like hel, mens festebolten
nesten er rustet tvert av**

Akerøya (øst for Akerøybukta)

E, F

(Arkivfoto: Gunnar S. Iversen)

5 ringer, men kun 1 bolt (med jernring) ved ring E

E, F, G, H, I

Vaffelbukta (i sundet mot Festningsholmen)

J

Det står bare igjen en rest av bolten i Vaffelbukta, men det er en jernastang i nærheten

Festningsholmen

K

Rest etter bolt i fjellet

L

Årstallet 1901

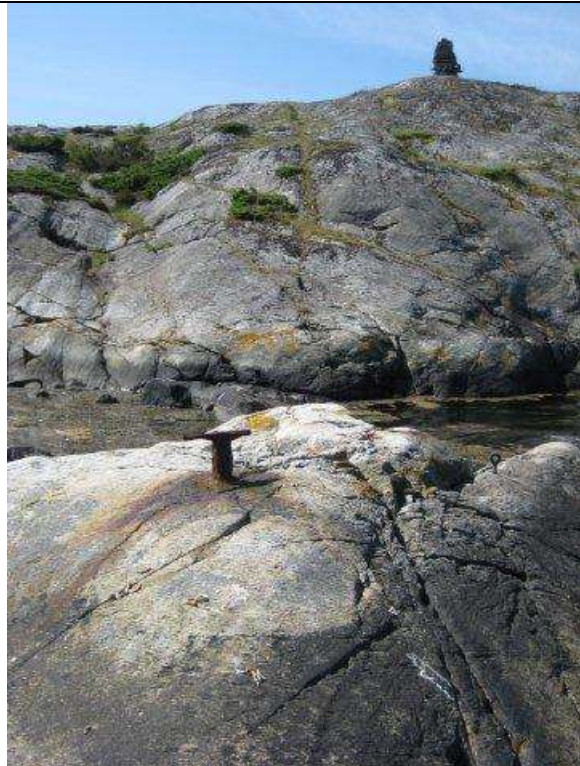
Akerøy fort i bakgrunnen

RINGOMRÅDE TISLER NORDRE HAVN

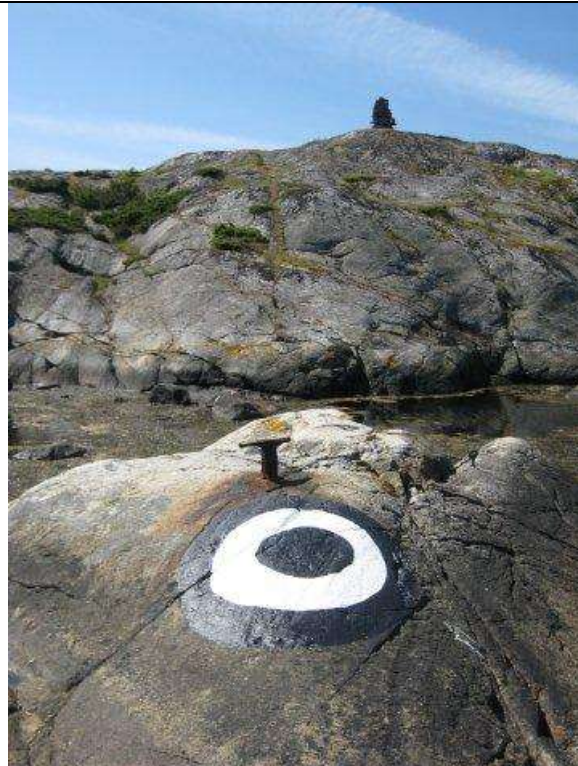
RINGOMRÅDE TISLER, NORDRE HAVN (malt 2010)

6 ringer i området Store Ølbergholmen-Losholmen

Losholmen

A

Losholmen

B

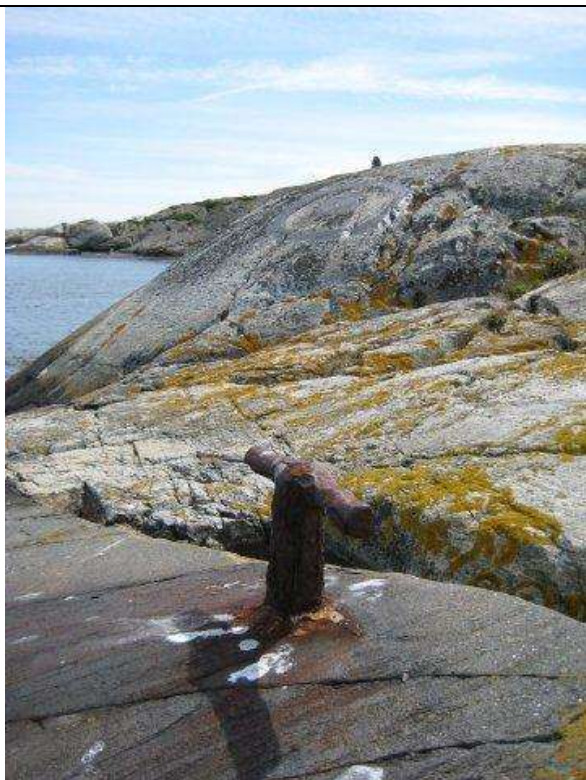

Skjær ved Losholmen

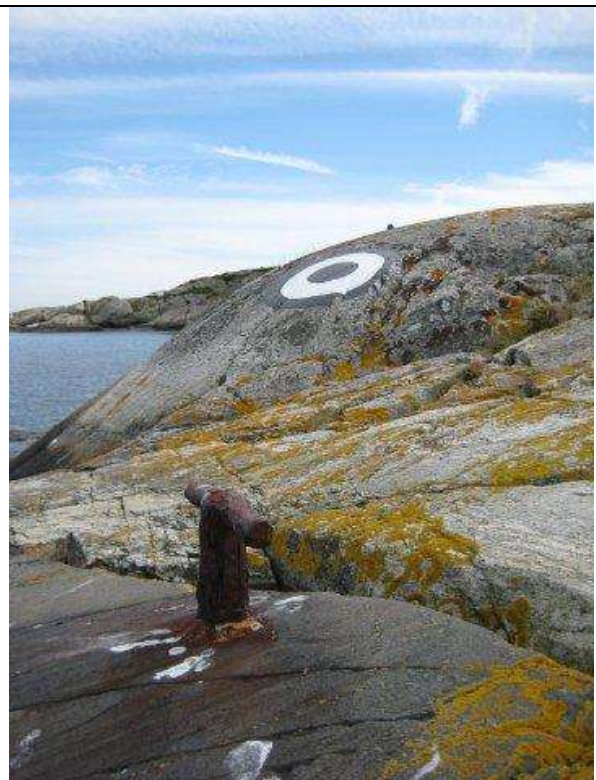
C

Ingen påviseligmerke ring/ «trolløye» ved denne bolten

Holme mellom Hatten og Losholmen

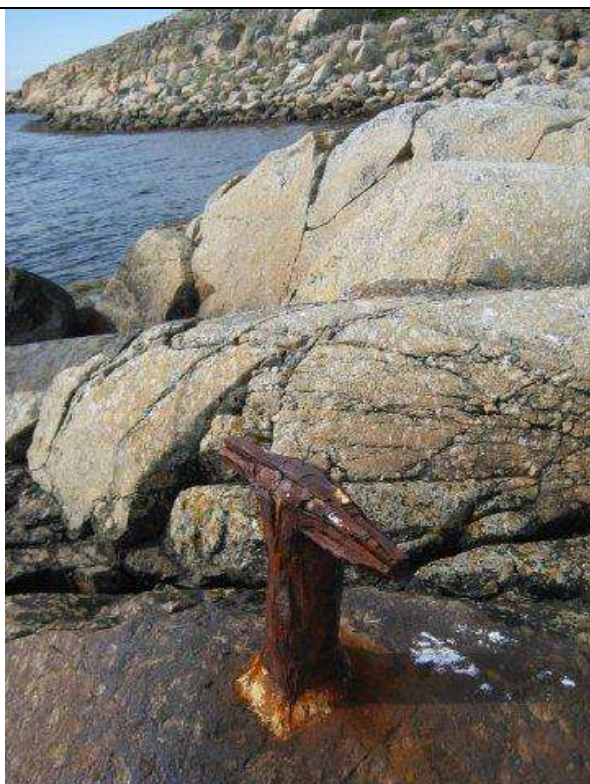
D

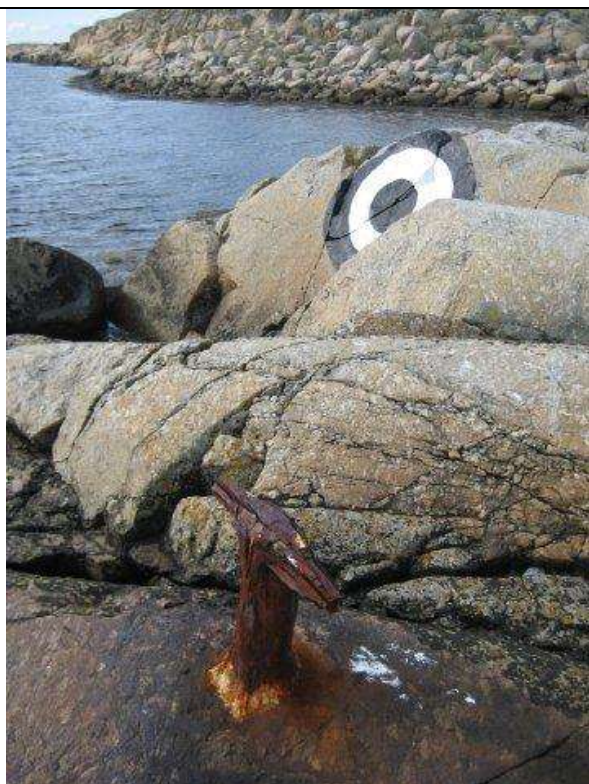
Lite skjær nord for ring D

E

Skjær syd av Store Ølbergholmen

F

RINGOMRÅDE TISLER KILEN

RINGOMRÅDE TISLER KILEN (malt 2010)

Området er ikke oppført i Ringvesenets oversikt.
6 ringer registrert

G

H

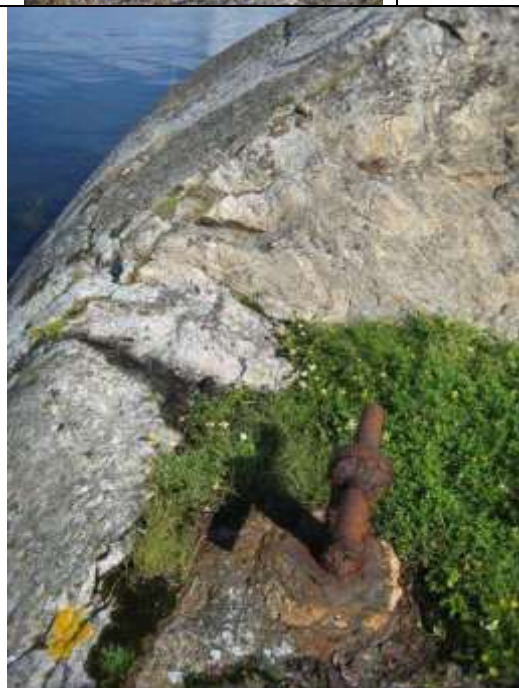

I

Bolt imeget god stand ved ring I

J

Bildet er tatt fra vest; bolten står utenfor bildekanten til høyre

Ring J er mot vest på halvøya som stikker ut i Kilen.

K

L

RINGOMRÅDE HERFØLRENDEN

RINGOMRÅDE HERFØLRENDEN (malt 2011)

5 ringer, 4 registrert (ring på "Manholmen" ikke funnet)

Andholmen nord øst, ved gml.
losstasjonen

A

T-bolt med ring

Kuskinn

B

T-bolt med ring

Lille Bryggeholmen, Søndre Sandøy

C

(Bildet er tatt etter maling)

Glan

D

T-bolt med ring

Kun en slitt T-bolt med ring på Lille Fiskebuskjær (ved varden).

RINGOMRÅDE GRAVNINGSUND (malt 2010)

2 ringer (flere bolter i området, på begge sider av sundet – uten trolløyer)

Brauerholmen

A

T-bolt med ring

T-bolt med ring på Brauerholmen (A)

Sildeholmen

B

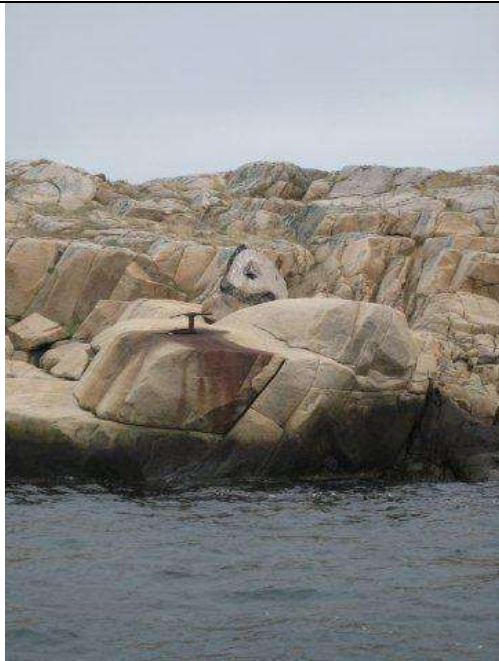

RINGOMRÅDE LAUERSTØVELGEN

RINGOMRÅDE LAUERSVELGEN (malt 2010)

5 ringer

Store Ellingholmen

A

Pilleren

B

Søpla

C

T-bolt med ring

Lauerodden

D

Homlungen

E

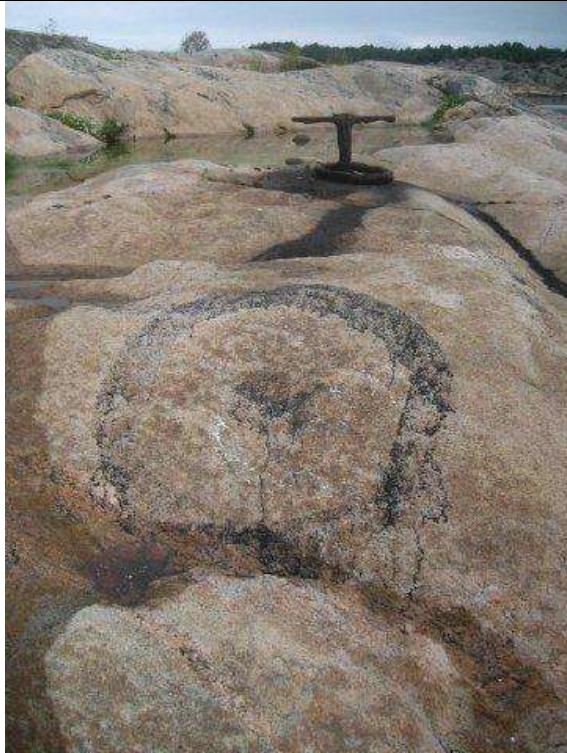
(se også rapportens forside)

RINGOMRÅDE LØPEREN

RINGOMRÅDE LØPEREN (malt 2011)

7 ringer

Kjerkeskjæret

A

T-bolt med ring

Brattholmen (øst)

B

Kjerringholmen (nordvest)

C

Filletassen, øst mot sundet
Kjerringskrevet

D

Filletassen, skjær mot Styve

E

Styve

F

Kråka

G

RINGOMRÅDE PAPPERHAVN

RINGOMRÅDE PAPPERHAVN (malt 2011)

5 ringer

Havneholmen (mot sydøst)

A

Havneholmen (mot nordøst)

B

Buskjæret

C

Papperhavn (sydøst)

D

Papperhavn (sydvest)

E

RINGOMRÅDE SKJELSBOSUND

RINGOMRÅDE SKJELSBOSUND (malt 2011)

8 ringer

Vesterøy, syd av Sauevika

A

Vesterøy, syd av Sauevika

B

Vesterøy, nord for Sauevika

C

Vesterøy, nord for gml. slipp

D

Vesterøy, nord for gml. slipp

E

Spjærøy, mot nordøst

F

Spjærøy, mot øst

G

Spjærøy, mot sydøst

H

De gamle fortøyningsboltene / ringene har berget mangt et fartøy fra havari

I seilskutetiden var fortøyningsbolter / ringe, som var satt ned langs vår værharde kyst, gull verd. Jeg skulle tro at de fleste av småbåtfolket som ferdes langs kysten vår, også i dag setter stor pris på det som er igjen av disse historiske fortøyningsfestene når de har funnet en god og trygg utehavn for natten.

Fortøyningsfestene ble satt ned på steder som lå i le for sjø og vind. Beklageligvis er mange av disse fortøyningsfestene rustet bort, eller rett og slett nedfyldt, eller overbygget av annen virksomhet.

Disse gamle fortøyningsringene er minner fra en forgangen tid. Når isen lå seg i Østersjøhavnene, Oresund og i de danske belter søkte seilskutene ofte opplag i isfrie norske bebodde utehavner.

For hundre år siden sto disse fortøyningsfestene høyt i kurs. Fortøyningsfestene var fritt omsettelig og kunne benyttes som pant for lån.

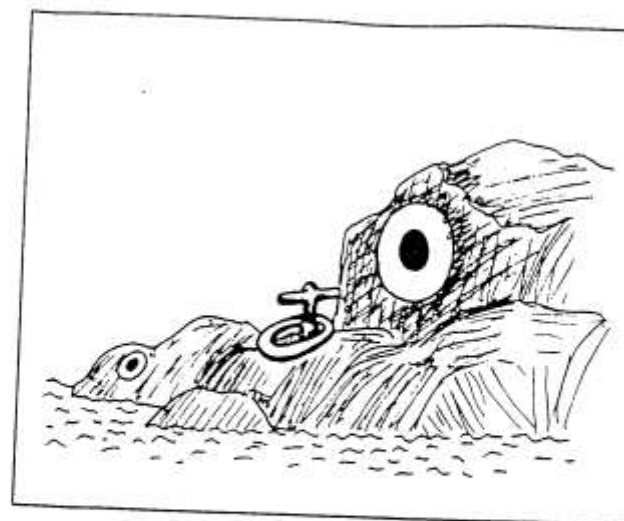
Festene ga kjærkomne inntekter for befolkningen på øyene i form av fassatt leie for feste av fortøyningene.

Fortøyningsboltene / ringene ble også et kulturelt bindeledd mellom utenlandske sjøfolk og befolkningen i utehavnene.

Det kunne dreie seg om temmelige langvarige opplag i harde isvintre, og mannskapet på skipene i opplag ble svært ofte behandlet som gjester og opptatt i vennekretsen.

I kirkebøkene rundt om på Sørlandet er det ikke sjelden å finne at utenlandske skipsførere er oppført som faddere ved barnedåp.

I Norge ble det opprettet et eget ringvesen så tidlig som i midten av 1600 tallet. Ringvesenet utstedte

ringprivilegier til privatpersoner. Et slikt privilegium ble etterhvert ganske verdifullt, etter som trafikken langs kysten økte.

Fra 1820-årene ble det satt ned en hel del ringe og bolter av staten. Arbeidet ble utført av seilende arbeidslag som hadde fast betaling for hver ring/bolt som ble nedsatt.

Denne ordningen som akkordarbeid varte helt til 1860-årene da det ble ansatt faste arbeidslag.

Ringvesenet var i funksjon helt opp til 1922 da arbeidet ble overtatt av Staten havnevesen. Det var da i alt over 12.000 offentlige fortøyningsfester langs kysten. Fra året 1800 ble det innført en slags standardutførelse av fortøyningsringene og boltene.

Tidligere hadde selve ringene gått gjennom et øye på toppen av jernstolpen. Det ble utformet en ny modell der ringen lå løs omkring stolpen. Stolpen hadde en tilstrekkelig lang stang i toppen slik at ringen ikke kunne fjernes.

Begge disse typene av fortøyningsringer finnes det en mengde av langs hele Norskekysten.

Hvis man ble knepet i å øve hærverk på fortøynings-innretningene kunne den medføre en straff på 3 til 5 års tukthus for menn og 3 til 5 års forbedringshus for kvinner.

I nyere tid ble fortøyningsringene benyttet på en helt spesiell måte i de bebodde utehavnene. Løfter man ringen og slipper den ned mot fjellet høres det

et kraftig "bong". Metoden ble benyttet til å påkalle folks oppmerksomhet. C-telefonen kom til utehavnene fantes det som regel bare et apparat på hvert sted. Fortøyningsringene kunne brukes hvis det var telefonbeskjed til en eller annen i utehavnen. Hver gang lyden hørte spisset folk ørene, da dette ble oppfattet som en beskjed kastet folk seg i rørsjekk og tok seg over sundet til telefonen. Det var som regel ungene som fikk lov til å smelle med ringene. Den måtte ikke løftes uten grunn, og var slett ikke noe leketøy.

På tross av at mange av disse historiske minnesmerkene har lidd en ublid skjebne i de senere år står det mange igjen langs vår vakre skjærgård. Var det derfor ikke en tanke at Bodo båtforening tok en ordentlig dugnadsinnsats i vår kommune for å få rustbanket, mønjet og malt alt av fortøyningsfester som fortsatt eksisterer?

Med skikkelig vedlikehold kunne disse fortøyningsfestene vært til stor glede for oss kystbrukere i mange, mange år fremover.

Mottok Bodo båtforening denne hanske kunne vi jo sende den videre til naboforeningene slik at det kunne bli rene vardebrenningen.

Til sist kunne dette være båtforeningenes hilsen til "Friluftslivets år" som er i år.

Ragnar Tønder

308
1921.

Ringforlegnelse
ved
Ringvesenets overgang
Fra Fyrvesenet til Havnevesenet
1.1.1921.

Sted

Pineo

Andre fortellinger-
instruktninger.

Ann.

Fredriksholms Ledsoldatenskab.

HVALER

Hertelandsen

Fiebuckjer 1

Slachholmen 1

Sanholmen 1

Tryggholmen 1

Suckind 1

Tidler, nordre horn 7

Laserovildsen

Laserodden 1

Hemlungen 1

Øyde 1

Willaren 1

Slevholmen 1

Gravningens

Sollungsholmen vestre 1

Sollungsholmen Østre 1

SVINSLUND

Kierren 2

Oter Lunden 1

Sørboek 1

Sted	Antal	Antal fortolinger indbringer.	Sam.
Revien	1		
Solvåren	1		
Sundskollen	1		
Blåsebukten	1		
Kragensbøl	5		

Andrikstaas Landeegenskab.

NTALKE

Åsberon	
Krån	1
Riltshorn	4
Rirkstjer	1
Bratholmen	1
Vigvåren, -søien	4
Åkerøen, -havn	
Åkerøen	3
Sorvingsen	1
Rappertshorn	5
Skjelhusen	
Kunt Harskote	6
Vat Årholmen	
Årholmen	1
Årholmen	1

Noen klipp om temaet:

Telemark/Grenlands historie:

Varperinger

Solid forankret i fast fjell står de gamle varperingene. De er kraftige smidde jernringer som har hatt en motstand mot rust som ville gjøre enhver bileier misunnelig. I varperingene ble trossene til seilskipene gjort fast, slik at sjøfolkene ved hjelp av ankerspillet kunne hale skuta motstrøms opp elva. Å få en skute opp fjorden til Porsgrunn eller kanskje helt til Skien på denne måten kunne være et tidkrevende arbeid. På 1800 - tallet kom det slepedampskip som tok seg av denne jobben, men skipsmannskapene før dette må ha hatt en stri tårn. Ringene kunne også brukes til fortøyning, bl.a. for seilskuter i vinteropplag. Vinteren gjennom lå det skuter i opplag på elva, noe vi ser på gamle fotografier.

<http://langesundsfjordenkystlag.no/images/varperinger-2009-rapport.pdf>

<http://www.mamut.net/DeGamleFortoyningsfestene/subdet1.htm>

Årsmøte i Kragerø og Skåtøy Historielag

29.03.07: Torsdag kl. 18.30 har Kragerø og Skåtøy Historielag årsmøte på Legaten. Første post på programmet er vanlige årsmøtesaker: Årsberetning, regnskap og valg. Etter kaffepausen skal det handle om de gamle fortøyningsboltene og ringene vi kan se i fjorder og vikar. Per Johnny Thoresen har fotografert og registrert over 150 av dem, og om dette arbeidet skal han fortelle på

Historielagets møte. Disse kulturminnene er fra seilskutetida. Noen av dem kan dateres helt tilbake til 1600-tallet. De er ikke så lette å se, dersom du ikke er spesielt på utkikk, men vi har faktisk en "midt i byen". På Gunnarsholmen.

Mange av ringene og boltene er borte. Noen steder er det bare en liten rustflekk igjen på fjellet. Derfor er det på tide å registrere de restene som er igjen.

På Historielagets møte torsdag, får vi vite mer om dette bolte -og ringsystemet. Systemet ble ikke bare brukt til fortøyning, det var også en viktig del av arbeidet med å få skutene helt inn til lossekaia i Kragerø!

**LYSBILDER OG FOREDRAG OM
FORTØYNINGSBOLTER OG RINGER I
KRAGERØSKJÆRGÅRDEN**